

Утвърждавам:
Директор: .....
/инж. Тихомир Калинов/

УЧИЛИЩЕН МЕХАНИЗЪМ противодействие на тормоза и насилието

I. Цел на училищния механизъм за противодействие на тормоза

Настоящият документ е разработен на основание Механизъм за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище утвърден със със заповед № РД 09 – 1871/18.12.2015 г. на министъра на образованието и науката и Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случай на деца в риск или жертви на насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция от 15 март 2010 г.

Целта на училищния механизъм за противодействие на тормоза е успешно да намали факторите, които са свързани със средата в училище и допринасят за проявата на агресия, както и за утвърждаване на агресивни модели на поведение. Реален напредък в справяне с насилието може да бъде постигнат само в резултат на прилагането на последователна и целенасочена политика, която се споделя и следва от цялата училищна общност и се подкрепя от всички отговорни институции.

Механизмът включва мерки и дейности за превенция и намеса, както и разписани механизми и отговорности за действие в ситуации на насилие.

II. Дефиниране на понятието „насилие” и „видове насилие“

Сподед закона за закрила на детето:

Насилие над дете е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, което може да се осъществява в семейна, училищна и социална среда.

Видове насилие:

- **Физическо насилие** е причиняване на телесна повреда, болка или страдание без разстройство на здравето.
- **Психическо насилие** са всички действия с вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като: подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, , както и неспособността на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда.
- **Сексуално насилие:** всяко сексуално действие, при което възрастният използва детето за свое собствено сексуално задоволяване.

- **Пренебрегване:** неуспехът на родителя или лицето, полагащо грижи за детето, да осигури неговото развитие в една от следните области: *здраве, образование, емоционално развитие, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е в състояние да го направи.*

Насилието между деца в училище обхваща широк спектър от прояви. То е явление със сериозни размери и оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на децата, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват. Последиците от насилието в училище са особено тежки и продължителни и оказват силно въдействие върху цялостното развитие на младата личност. Българската дума, която отговаря най-точно на явлението, е „тормоз“ („bullying“).

Тормозът спада към насилието над дете и се третира с мерките на Закона за закрила на детето. Според чл. 7, ал. 1 и 2 от Закона за закрила на детето, всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила.

III. Дефиниране и характеристика на понятието „тормоз“

1. Тормозът /срещу връстници/ е форма на насилие, определяща се като сбор от съзнателни дълготрайни негативни постъпки, насочени към един и същ ученик от страна на друг ученик или група.

Тормоз	Прояви	Белези
1. Физически тормоз	Блъскане, щипане, разрушаване, леко удряне, причиняване на болка, спъване, щипане, дърпане на коса, замърсяване или разрушаване на нечия собственост	Различни по вид и цвят натъртвания; синини, насинени очи, следи от пръсти и ухапвания; неправдоподобни обяснения за травмите; безпокойство и крайности в поведението /от агресия до пасивност/; лоша представа за себе си /смятат, че са заслужили насилието/; влошаване на успеха и чести отсъствия от училище; влошаване на здравословно състояние – прилошаване, главоболие, отпадналост.
2. Вербален тормоз	Подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди	Не желае да контактува с връстници; агресивно поведение и/или привличане на внимание, упорито непослушание, самонараняване; внезапни избухвания, необичайни за съответната възраст, бягане и криене; бягства от училище; отказ за участие в общи занимания; ниска самооценка; употреба на алкохол; самозанемаряване; психосоматични симптоми
3. Психичен тормоз	Подмятания, ругане, подигравки, унижение, заплахи, обиди, закачане, следене, омаловажаване, изнудване, повреждане на имущество, кражба и изхвърляне на вещи, игнориране	
4. Социален тормоз	Избягване, игнориране, изключване от дейността, одумване и разпространение на слухове, изолиране, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз.	
5. Виртуален тормоз	Обидни, заплашителни, подигравателни съобщения по мобилен телефон, електронна поща, скайп, фейсбук,...; разпространение на материали, уронващи достойнството на детето...	Рязка смяна на настроението и поведението при ползване на интернет, получаване на съобщение или обаждане по мобилен телефон.

6. Сексуален тормоз	Показване на неприлични жестове и действия, вербален тормоз със сексуално съдържание, разпространение на истории и изображения със сексуален подтекст,	Не желае да контактува с връстници; агресивно поведение и/или привличане на внимание, упорито непослушание, самонараняване; внезапни избухвания, необичайни за съответната възраст, бягане и криене; бягства от училище; отказ за участие
----------------------------	--	---

2. Роли в ситуации на тормоз

- **Мъчител** – инициатор и изпълнител, лидер, който кани другите да се присъединят;
- **Помощник на мъчителя** – Помага, за да получи одобрението на мъчителя, присъединява се към тормоза, когато вече е започнал;
- **Подкрепящ мъчителя** – Винаги присъства, дори де не се намесва активно; Присмива се на жертвата и окуражава мъчителя; Приканва другите да се присъединят;
- **Защитник на жертвата** – Опитва се да каже на другите да спрат, вика за помощ;
- **Страничен наблюдател** – Стои настрана, преструва се, че не заелязва и не прави нищо;
- **Жертва** – обект на тормоз

IV. Правила за за противодействие на тормоза в училище

1. Училищният персонал следва Процедурите за противодействие на тормоза и поощрява социалноприемливото поведение на учениците.
2. В началото на учебната година класните ръководители съвместно с учениците изработват ясни правила за приемливо поведение в училище.
3. Класният ръководител договаря с учениците процедура в случай на нарушение на правилата и се следи за нейното прилагане.
4. В случай на тормоз класният ръководител /учителят/ реагира, като не съсредоточава внимание само върху преките извършители или потърпевши, а се стреми да промени поведението на всяко дете от обкръжаващата среда.
5. При неприемливо поведение нарушеното правило се посочва и коментира.
6. Учителите използват всяка възможност в класната стая /и извън нея/ да утвърждават приемливото поведение, като насочват вниманието си към учениците, спазващи правилата.
7. Учителите се стремят да развият у учениците необходимите социални умения за позитивно общуване. За целта използват ЧК и съществуващите в училище извънкласни форми */Подходящи теми: Какво представлява тормозът и как да докладваме за него; Преживявания на извършителя и потърпевшия; Как се чувстваме, когато видим прояви на тормоз; Какво можем и какво искаме да направим; Кои са основните ценности и правила на поведение, които искаме да приемем/.*
8. Всяко дете може да съобщи за преживяно /наблюдавано/ насилие или риск от насилие като сподели за това:
  - с класен ръководител /училищен психолог, медицинско лице, друг възрастен в училище, на когото се доверява/;
  - чрез съобщение в кутия „Помогни ми”, поставена на достъпно място;
  - на специално създаден e-mail: pomogni_mi@abv.bg
  - на Национална телефонна линия за деца /116 111/.
9. Електронната поща и кутията за съобщения се проверяват периодично от отговорен член на екипа за закрила на децата от насилие.
10. Възможностите за докладване са описани и представени на достъпно за учениците място в класните стаи и училищното фойе.

11. Прилаганите мерки за възпитание и дисциплина се регистрират в специална книга. Персоналът, децата и семействата им са запознати с тях.
12. Всяка година педагозите и помощният персонал участват в поддържащи обучения за закрила на децата от насилие.

V. Процедура за ограничаване на училищния тормоз

Ниво на тормоз	Характеристика	Процедура
Ниско	Еднократно нарушение на определено правило.	Прекратяване на ситуацията – изтъкване на нарушеното правило – възстановяване на щетата
Периодично	Повтаряне на едни и същи нарушения на правилата.	Прекратяване на ситуацията – протокол за тормоз – възстановяване на щетата – разговор с родителите – фамилна групово конференция – индивидуална работа с ученика /работа по конкретен случай/ , включване в подходящи извънкласни дейности.
Сериозно	Злоупотреба със сила; Ситуации на опасност за живота и здравето, както за детето – жертва, така и за детето – извършител.	Насочване към местната комисия за БППМН и полицията, ОЗД и общината по силата на КМ. Протокол за тормоз – среща с родителите – възстановяване на щетата – фамилна групово конференция – включване в превантивни програми /Училище за родители/.

➤ Прекратяване на ситуация на тормоз

1. Всеки учител /или друг работещ в училище/ е длъжен да се намеси и да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел.
2. При физически тормоз децата трябва да се разделят и контактът между тях да се прекрати незабавно.
3. Учителят не разпитва за случилото се, не обсъжда причините за насилието, не изяснява ситуацията. Това става на по-късен етап.
4. Учителят обявява пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение. Не застава на страната на жертвата и не наказва насилника.

➤ Реакция спрямо детето, упражнило тормоз

1. При първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, се прилага **подходът за възстановяване на щетата**. Със спокоен тон учителят показва ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самия ученик и че се действа с оглед отново да се възстановят ценностите, към които училището се придържа, а не за да бъде наказан. Този подход подчертава поемането на отговорност за неприемливо поведение и позитивно решаване на проблема. **Ключов момент** е, че класният ръководител разговаря с ученика, а ученикът сам избира как да поправи грешката си.
2. Класният ръководител изслушва ученика без присъствието на потърпевшото дете.
3. След изясняване на ситуацията и постигане на договорка, класният ръководител за определен период от време проследява поведението на децата.
4. Останалите учители оказват съдействие като следят за поведението на децата и реагират своевременно.
5. При чести агресивни прояви и снижен контрол върху гнева:
  - се търси съдействие от ОЗД. Спазва се процедура за докладване на насилие
  - Ученикът се насочва за индивидуална работа при училищния психолог за справяне с агресивно поведение;
  - Семейството участва в групово- семейна консултация при училищния психолог

➤ Реакция спрямо наблюдателите

1. В ситуация на тормоз задължително се работи и с наблюдателите.
2. При прекратяване ситуация на тормоз наблюдателите не се отстраняват. Важно е те да видят какво се прави съгласно правилата на училището.
3. Изтъкват се тези, които са се намесили в защита ценностите на училището. На останалите се споделя очакването да направят същото, ако се повтори случаят.
4. Напомня се на учениците да отговарят на насилието с думи, да търсят помощ и да съобщават за насилието. Насърчават се за полагане на грижа спрямо тормозения ученик.

➤ Регистрация на ситуация на тормоз

1. Всяка ситуация на тормоз се регистрира и описва в единен регистър на училището от учителя, който я е наблюдавал.
2. Регистърът съдържа: кратко описание на ситуацията, кога се е случила, кои са участниците, какви мерки са били предприети.
3. Регистърът се съхранява на достъпно място в учителската стая.

➤ Включване на родителите

1. Родителите задължително се информират за случилото се, както и за предприетите от училището действия за разрешаване на ситуацията.
2. В разговора се акцентира върху необходимостта родителите да не критикуват другото дете, а да се опитат да погледнат на ситуацията през погледа на другата страна.
3. Родителите трябва да бъдат запознати, че критиките и обидите към другото дете само ще задълбочат конфликта.
4. Разговорът се провежда на подходящо място в партньорски взаимоотношения.
5. От разговора се извеждат конкретни договорки и очаквани резултати.

VI. Мерки при установено неприемливо поведение

• Превантивни мерки

1. Разговор на ученика с класния ръководител;
2. Разговор с директора;
3. Уведомяване на родители или настойници;
4. Индивидуална работа на училищния психолог с ученика */за справяне с агресивно поведение на деца/*;
5. Училище за родители;
6. Индивидуални консултации на семейството;
7. Включване на ученика в подходяща извънкласна форма за подобряване на комуникативните умения;
8. Уведомяване и търсене на съдействие от ОЗД, Център за обществена подкрепа, Полиция, НПО

• Санкции

1. Забележка;
2. Преместване в друга паралелка в същото училище;
3. Предупреждение за преместване в друго училище;
4. Преместване в друго училище;
5. Преместване в от дневна в самостоятелна форма на обучение */при ученици навършили 16 години/*